

Веретко Оксана Ігорівна
старший викладач кафедри
методики викладання
образотворчого і
декоративно-прикладного мистецтва
Навчально-наукового
Інституту мистецтв
ДВНЗ «Прикарпатський національний
Університет» імені В. Стефаника

Веретко О. Творчість родини Шкрібляків у музеях Львова, Івано-Франківська, Коломиї / О. Веретко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Феномен українського художнього деревообробництва", присвяченої 190-річчю від дня народження класика українського різьбярства Юрія Шкрібляка та 120-річчю від дня народження заслуженого майстра народної творчості України Юрія Корпанюка, (Яворів, 20-21 вересня 2012 р.). - Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2013. - С. 23-27.

Оксана Веретко

ТВОРЧІСТЬ РОДИНИ ШКРІБЛЯКІВ

У МУЗЕЯХ ЛЬВОВА, ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА, КОЛОМИЇ

Анотація: У статті розглянуто художню різьбу по дереву майстрів гуцульської школи: Ю. Шкрібляка, В. Шкрібляка, М. Шкрібляка, Ф. Шкрібляка. Проаналізовано творчий доробок майстрів, що зберігається у музеях Львова, Івано-Франківська, Коломиї.

Ключові слова: дереворізьба, елементи різьби, орнамент, декор, композиція.

Художня обробка дерева, виготовлення декоративних, а також функціональних виробів з дерева – один з найбільш поширених видів українського декоративно-прикладного мистецтва. На велику увагу заслуговують вироби, виготовлені славетною родиною Шкрібляків. До творчості цієї відомої родини зверталися численні науковці-мистецтвознавці. В. Шухевич у своїй праці «Гуцульщина» зазначає, що художня обробка дерева розвивалася там, де були належні умови, тобто природне середовище сприяло цьому. Крім того, що це ремесло належить до найдавніших видів декоративно-прикладного мистецтва [10.с.320-322]. Досліднику своїй праці наводить біографічні відомості про походження родини Ю. Шкрібляка [10.с.339-342]. Р. Захарчук-Чугай в альбомі «Родина Шкрібляків» проаналізувала родинне дерево і творчий доробок Ю. Шкрібляката його синів: Василя, Миколи і Федора [1.с.7-12]. Дослідниця описує їхню творчість, послідовників та загалом школу гуцульської різьби по дереву. До творчості знаменитої родини звертаються дослідники М. Станкевич у своїй монографії «Українське художнє дерево XVI-XX ст.» [8.с.150], Б. Тимків у монографії «Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова» [9. с.45-47], І. Юрченко у праці «Гуцульська різьба. Візуально-морфологічні закономірності орнаменту: теорія і практика» [11.с.128-133, 152-180]. Авторами статей із цієї тематики є В. Корпанюк [2.с.373-378], М. Корпанюк [3.с.23-26], О. Соломченко [7.с.397-400].

У своїй сім'ї Юрій Шкрібляк був найстаршим сином і, як годиться, в усьому по господарстві допомагав батькові. Однак йому подобалась різьба по дереву і він з раннього віку придивлявся до батькових робіт по бондарству, а згодом і сам почав робити барильця, ракви тощо [1. с.8]. Наполегливо та уважно

Ю. Шкрібляк вивчав усі прийоми і засоби декорування виробів з дерева плоскою різьбою, випалюванням, інкрустацією та інтарсією.

Чимало робіт майстра та його синів експонувалися й надалі експонуються на різноманітних виставках і є окрасою музеїв та приватних колекцій. Художньо вартісні твори знаходяться в збірках Музею етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України у Львові (далі – МЕХП), Івано-Франківського краєзнавчого музею (далі – ІФКМ), Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття (далі – НМНМГП). В експозиціях та фондах цих музеїв зберігаються вишукані роботи майстра гуцульської різьби Юрія Шкрібляка та його синів.

Роботи Ю.Шкрібляка виокремлюються чіткістю виконання, ритмікою орнаменту. В. Корпанюк зазначає: «Тонке відчуття форми, пропорцій, делікатність силуету, пластики художніх виробів у поєднанні з вишуканим декором, який вдало підкреслює форму виробу, надає їм шляхетність і особливу привабливість» [2. с.375]. Лаконічність форми і орнаменту, вдале використання так званого «ільчастого письма», – все це присутнє у виробах майстра. У згаданих музеях зберігаються різноманітні берівочки, цукорниці, пляшки, порохівниці, топірці, кушки, скриньки, тощо. Кожен із виробів має своєрідний орнамент, виконаний у техніці плоскої різьби, часто в поєднанні з інкрустацією баранячим рогом, мідним дротом (МЕХП інв.№ 19364, інв.№ 19274). Вироби Ю. Шкрібляка з геометрично чітким орнаментом конструктивні, а оздоблення інкрустацією надає їм легкості, лаконічності. Орнамент на пляшках, берівочках йде по колу – по периметру виробів. Відстань між колами різної величини. Між ними розміщені орнаментальні мотиви у вигляді трикутників з ромбами, зигзаги, цяточки. Цікавим є поділ по периметру на квадрати, чітко визначена співрозмірність геометричних форм. Спостерігається ритмічний поділ більших площин на менші (ІФКМ інв.№ 105; експозиція

НМНМГП). На цукорницях, пушках, раках трапляється поєднання більшого мотиву з меншим, плоскої різьби з інкрустацією. На кожному виробі можемо бачити вдале співвідношення традиційних мотивів гуцульської різьби, таких як: «риска», «кривулька», «трикутнички», «кучері», «колосок», «пшеничка», «ружа» [4. с.40-50]. Відповідно до форми виробів майстер розраховував площину, на якій мав бути розміщений орнамент, розбивав її на поля і заповнював їх орнаментом. Ю. Шкрібляк володів відчуттям величини, масштабності, функціональності. Плоске та виїмчасте різьблення, що застосовувалося в оздобленні його виробів містить шестипелюсткові розети, зубчики, хвильки, хрестики тощо (МЕХП інв.№ 19341; експозиція НМНМГП).

Серед гуцульських майстрів Ю. Шкрібляк одним з перших використовував у своїх роботах фігуративні зображення: людей, птахів, звірів, також рослинні мотиви. Уважність, чіткість, пильність допомагали майстрові переносити красу рідного краю за допомогою різця на дерево. Він стилізував природні форми і поєднував їх із традиційними мотивами гуцульської різьби. Великі прямокутні площини різьбяр розбивав на менші, у які вписував коло, квадрат, прямокутник, ромб [7. с.150]. Цим він посилював і ще більше надавав виразності рисунку. З великою увагою і пошаною Ю. Шкрібляк ставився до зображення хреста у своїх композиціях (ІФКМ інв.№ 112; експозиція НМНМГП).

Ю. Шкрібляк – широко відомий майстер гуцульської різьби в Україні та за її межами. Його роботи не втрачають актуальності серед фахівців, вони завжди цікаві також широкому колу глядачів. Майстер був здібним учнем свого діда і батька, а також хорошим учителем, зокрема для своїх синів: Василя, Миколи та Федора.

УХІХ– на початкуХХ ст. була сформована школа гуцульської різьби, засновником якої вважається Юрій Шкрібляк. Його сини стали справжніми

продовжувачами батькової справи. Найбільше займався різьбою Василь Шкрібляк, він у своїх роботах намагався ще більше вдосконалити техніку й декор гуцульської різьби. На прикладі творів зі збірки МЕХП та ІФКМ, а також НМНМГП спостерігаємо, що В. Шкрібляк густіше заповнював тло виробу різьбою, виділяв головні мотиви, робив поділ тла на менші площини, які в свою чергу ділилися смугами, кружечками, лініями (МЕХП інв.№ 19318, 19320, 19462, 19316, 19319, 19465; ІФКМ інв.№ 348, 73, 46). Майстер намагався створювати складні орнаментальні мотиви, застосовуючи комбінування великих площин з меншими, але завжди пам'ятаючи про пропорційність і співрозмірність між елементами. Другий син Микола, перебравши всі вміння від батька, виробив теж свій стиль у різьбі по дереву. Його роботи, зокрема, представлені у фондах МЕХП та ІФКМ, а також в експозиції НМНМГП вирізняються «цьоканим» полем [1. с.11]. Завдяки цьому головні мотиви набувають більшої рельєфності та виразності (ІФКМ інв.№ 568). Майстер оздоблював свої вироби також інкрустацією бісером, і важливим є те, що різьбяр вкладав у свої роботи різнокольоровий бісер (МЕХП інв.№ 19288, 19304, 19306; ІФКМ інв.№ 295). Про творчість Федора Шкрібляка маємо обмаль відомостей, насамперед через те, що у розглянутих музейних колекціях збереглося найменше його творів. Але аналіз опрацьованих пам'яток свідчить, що Ф. Шкрібляк теж мав свою специфіку в оздобленні виробів, він менше за братів застосовував інкрустацію бісером, натомість більше уваги приділяв формі та декору (МЕХП інв.№ 72076).

Отже, матеріали з художнього деревообробництва, які зберігаються у фондах музеїв Львова, Івано-Франківська, Коломиї є важливим джерелом для дослідження творчого доробку майстрів гуцульської школи. У розглянутих музейних колекціях представлено досить широкий асортимент виробів династії Шкрібляків, зокрема дерев'яного посуду, зброї та предметів побуту, оздоблених різьбленням та інкрустацією. Загалом славетна родина Шкрібляків залишила

після себе великий слід у декоративному різьбленні по дереву. Це велика плеяда послідовників Юрія Шкрібляка, його сини, внуки, правнуки, гуцульські різьблярі. Деревообробництво ХІХ – початку ХХ ст. характерне оригінальністю форм та декору. У кожному регіональному осередку воно набуло своєрідних локальних рис та відмінностей. Загалом художнє різьблення на Гуцульщині вирізняється естетичними показниками матеріалів, тектонікою, пропорційністю, ритмом, симетрією, орнаментальним багатством.

1. **Захарчук-Чугай Р. В.** Родина Шкрібляків. альбом/ *Захарчук-Чугай Раїса Володимирівна* – К. : Мистецтво, 1979.— 100 с. : іл.
2. **Корпанюк В.В.** Яворівська школа різьби по дереву / *Корпанюк Василь* //Хрестоматія з гуцульщинознавства. – Косів: Писаний камінь. Снятин: ПрутПринт, 2001. — 656 с.
3. **Корпанюк М. М.** Продовжувач славетного роду / *Корпанюк Марія* // Народне мистецтво. — 2005. — № 3-4.— С23-25.
4. **Курилич М.** Гуцульський орнамент/ *Курилич Михайло*.—К.:ЛК Майстер, УВЙ, 2001.— 127 с.
5. **Моздир М І.** Різьбярство / *Моздир Микола Іванович* // Гуцульщина: історико-етнографічне дослідження. – К.: Наук. думка, 1987. – 472 с.
6. **Селівачов М.Р.**Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) / *Селівачов Михайло Романович*. – К. : Редакція вісника «Ант», 2005. – 408 с.
7. **Соломченко О.**Яворівська школа різьби по дереву / *Соломченко Олексій* // Хрестоматія з гуцульщинознавства. – Косів: Писаний камінь. Снятин: ПрутПринт, 2001. — 656с.

8. **Станкевич М.Є.**Українське художнє дерево XVI – XX ст. / *Станкевич Михайло Євстахійович.* – Львів : Нац. Акад. наук України : Ін-т народознавства, 2002. – 480 с.
9. **Тимків Б. М.** Мистецтво України та діаспори: дерево різьба сакральна й ужиткова / *Тимків Богдан.* – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. – 312 с.
10. **Шухевич В. О.** Гуцульщина. Перша друга ч. / *Проф. Володимир Шухевич* – Репринтне видання. – Верховина: Журнал «Гуцульщина», 1997. – 352с.
11. **Юрченко І. А.**Гуцульська різьба. Візуально-морфологічні закономірності орнаменту: теорія і практика: монографія / *І. Я. Юрченко.* – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 368с.